

Radosław Gross

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Tadeusz Oracki, *Twórcy, działacze, pracownicy kultury i oświaty oraz uczeni–humaniści na Warmii i Mazurach w latach 1945–1990. Zestaw nazwisk. Część I*, red. Karol Sęk, Gdańsk 2018, ss. 110.

W 2018 r. w ramach serii wydawniczej „Scientia et Veritas” ukazała się praca prof. Tadeusza Orackiego zatytułowana: *Twórcy, działacze, pracownicy kultury i oświaty oraz uczeni–humaniści na Warmii i Mazurach w latach 1945–1990*. Sylwetki naukowej Autora nie trzeba szerzej przedstawiać. W bogatym dorobku naukowym profesora Orackiego, obok wielu publikacji z zakresu dziejów kultury, znajdują się prace poświęcone biografistyce Warmii i Mazur (wśród nich m.in.: *Słownik biograficzny Warmii, Mazur i Powiśla: od połowy XV w. do 1945 roku*, Warszawa 1963; *Słownik biograficzny Warmii, Mazur i Powiśla XIX i XX wieku (do 1945 roku)*, Warszawa 1983; *Słownik biograficzny Warmii, Prus Książęcych i Ziemi Malborskiej od połowy XV do końca XVIII wieku*, tom I Olsztyn 1984, tom II Olsztyn 1988).

Recenzowana książka zawiera nazwiska blisko 1000 osób, związanych z szeroko rozumianą kulturą na Warmii i Mazurach w latach 1945–1990. Warto przypomnieć, że w 1975 r. nakładem Ośrodka Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie Wydawnictwo „Pojezierze” opublikowało inną pracę Tadeusza Orackiego z zakresu biografistyki Warmii i Mazur pt. *Twórcy i działacze kultury w województwie olsztyńskim w latach 1945–1970. Materiały biograficzne*. Wówczas była ona pierwszą próbą przedstawienia biografii osób, które podjęły pracę kulturalną i oświatową na Warmii i Mazurach po II wojnie światowej. O potrzebie powstania tamtej pracy świadczy fakt, że w kolejnych latach wielu badaczy historii regionu, dziejów kultury na Warmii i Mazurach, publicystów podejmujących tematykę regionalną, sięgało po tę publikację. Wspomniany wykaz objął jednak osoby związane z życiem kulturalnym w województwie olsztyńskim do 1970 r. Podobnego opracowania biograficznego nie doczekali się twórcy i działacze kultury, pracujący i tworzący na Warmii i Mazurach w kolejnych latach, a więc w blisko pięćdziesięcioletnim okresie: 1970–2018. Można więc stwierdzić, że lata te, pod względem opracowania biograficznego, pozostawały do niedawna swoistą „białą plamą” w powojennych dziejach warmińsko-mazurskiej kultury.

Recenzowana praca jest nie tyle słownikiem biograficznym, zawierającym biografie przedstawianych osób, co poszerzonym i uzupełnionym – w porównaniu z pracą z roku 1975 – zestawem nazwisk, w którym dodatkowo uwzględniono działaczy zajmujących się oświatą oraz nauką (humaniści). Pomysł na rozszerzenie zestawu osób o wspomniane grupy jest trafny, wszak wielu twórców szeroko rozumianej kultury związanych było jednocześnie z oświatą i nauką. Z drugiej strony wielu nauczycieli, pedagogów i uczonych-humanistów, zajmowało się jej propagowaniem poprzez działalność oświatową i naukową. Ograniczono jednak opisy biograficzne prezentowanych osób. W ten sposób notki poświęcone poszczególnym postaciom, poza latami życia, ograniczają się do zaledwie kilku, kilkunastu wyrazów, a czasem nawet dwóch lub trzech słów. Jak podkreślił Autor, skrócenie opisów biograficznych nie wynikało z braku materiałów dotyczących życia i dokonań przedstawianych osób, lecz wymogów wydawniczych, w których decydującą rolę odegrały, ograniczone względami finansowymi, rozmiary publikacji.

Wśród przywołanych postaci odnajdujemy pisarzy, poetów, artystów sztuk plastycznych, aktorów, reżyserów, nauczycieli, uczonych humanistów, księży związanych z życiem kulturalnym regionu. Jednocześnie znajdujemy w niej reprezentantów różnych grup społecznych, które zasiedliły Warmię i Mazury po II wojnie światowej – od autochtonów poczynając, poprzez osadników z województw centralnych i przesiedleńców z Kresów Wschodnich, po przesiedleńców w ramach Akcji „Wisła”. Zaprezentowany zestaw nazwisk dowodzi wielokulturowości społeczeństwa zamieszkującego Warmię i Mazury po II wojnie światowej, co było wynikiem ruchów migracyjnych, które objęły ten obszar w końcu wojny i w pierwszych latach powojennych. Dodać warto, że wspomniana „mozaikowość” warmińsko-mazurskiej społeczności stanowiła i stanowi do dnia dzisiejszego o specyficie życia kulturalnego na tym terenie, gdzie mieszały się elementy wpływów kulturowych przyniesione przez ludność napływową (z Kresów Wschodnich, z tzw. dawnej Polski, z Podkarpacia) z wpływami autochtonów, a więc ludności rodzimej – zarówno Mazurów, Warmiaków, jak i Niemców. Wspólnie wpływy te tworzyły po wojnie na Warmii i Mazurach swoisty tygiel kulturowy.

Praca prof. Tadeusza Orackiego z naukowego punktu widzenia jest niezwykle cenna. Zaktualizowany i rozszerzony o lata 1970–1990 wykaz nazwisk jest bardzo dobrym punktem wyjścia do dalszych badań biograficznych dotyczących twórców kultury na terenie Warmii i Mazur. Obok walorów naukowych, książka spełnia także ważną społeczną funkcję – upamiętnia ludzi związanych z szeroko rozumianą kulturą na Warmii i Mazurach w latach 1945–1990. Oczywiście, tak jak w przypadku pracy wydanej w 1975 r., nie zabraknie zdań krytycznych dotyczących przedstawionego wykazu nazwisk – dlatego pojawili się jedni twórcy, a pominięto innych, jednak wyraźnie należy podkreślić, że książka jest na swój sposób „pionierska”. Szczególnie dotyczy to twórców

z lat 1970–1990. Jedynym mankamentem pracy jest wspomniany wyżej, „oszczędny” rozmiar opisów biograficznych.

Dodać warto, że recenzowana praca obejmuje wykaz nazwisk do 1990 r. Jak informuje we wstępie Autor, w przygotowaniu znajduje się część druga, obejmująca twórców z okresu po 1990 r., a więc nieuwzględnionych dotychczas w opracowaniach biograficznych.